

Zij was een gepassioneerde zangeres, schilderes en dagboek-schrijfster. Haar naam: Marie Bashkirtseff, een jonge aristocrate van Russische afkomst met een enorme drang om onsterfelijk te worden. Hij een gevierd romancier en een geziene gast op de Parijse salons. Zijn naam: Guy de Maupassant. In maart 1884 stuurt Marie hem een anonieme brief waarin ze met hem contact zoekt, niet vermoedend dat zij daarmee een van de markantste correspondenties uit de Franse literatuurgeschiedenis in gang zet.

Op haar 26ste weet Marie Bashkirtseff dat ze tuberculose heeft. Daarom probeert ze, met de naderende dood voor ogen, alle creativiteit die ze nog bezit uit haar zieke lijf te persen. In 1884, haar stervensjaar, voltooit ze tien schilderijen en schrijft ze het voorwoord voor haar dagboek dat ze hoe dan ook gepubliceerd wil hebben. Alles om maar te kunnen blijven voortbestaan op aarde. Een ambitie waar haar a-culturele familie zo weinig begrip voor toont dat Marie op zoek gaat naar een zielsverwant aan wie ze haar diepste gevoelens kan toevertrouwen. Haar keuze valt op de zeven jaar oudere Guy de Maupassant.

Vertrouwelingen

'U te lezen maakt me bijna gelukkig,' begint Marie haar introductiebrief, waarin zij De Maupassant vraagt de vertrouwde vriendin van zijn edele ziel te mogen worden. Maar de schrijver vertrouwt de anonieme brief niet en reageert afwijzend: met welk recht denkt zij, een onbekende, zijn vertrouwde vriendin te kunnen worden? Hoe kan men vertrouwelijke zaken aan iemand meedelen van wie men de kleur van het haar, de glimlach en de blik niet kent? De laatste twee jaar heeft hij wel zestig brieven van onbekende vrouwen ontvangen. Hoe kan hij daaruit de vertrouwelingen kiezen zoals zij bedoelt?

Daarmee is voor hem de kous af. Maar de trotse Marie geeft zich niet gewonnen.

'Ik verwachtte niet wat u denkt,' schrijft ze geërgerd terug, waarna ze meteen een kritische noot plaatst bij zijn verhaal over een oud moedertje dat zich op de Pruisen wreekt. Wat een afgezaagd thema! En wat die fanmail betreft: zestig brieven maar? Ze had gedacht dat hij populairder zou zijn. Maar vooruit, als hij zo nodig een signalement van haar wil: blond haar en middelgroot.

De Maupassant, een fervent rokkenjager, wordt nu toch nieuwsgierig naar die naamloze dame met haar vreemde charme. 'Ach, wat is er niet afgezaagd?' antwoordt hij. Dat is het schrijven aan een onbekende dame toch ook? Zij kan een jonge en bekoorlijke vrouw zijn, maar evengoed een oude conciërge of een geletterde gezelschapsjuffrouw, droog als een bezem. Is ze eigenlijk mager? Hij zou zich onroestbaar voelen, als hij moest corresponderen met een magere brieveschrijfster. Musiceert ze? Eigenlijk schrijft hij haar puur uit verveling, het betreurende dat hij dit vreselijke vak moet uitoefenen.

Oude schoolfrik

Marie heeft het voor elkaar: ze heeft schriftelijke omgang met een groot letterkundig ego, zij het op een minder elegante manier dan zij zich had voorgesteld. Nu is het zaak om de teugels in handen te nemen. 'Ach, meneer verveelt zich!' begint ze sarcastisch, waarna ze afrekenet met die afgezaagde thema's van hem. Zoals die jammerklacht over zijn auteurschap. Wat

een aanstellerij. George Sand heeft zich er nota bene op beroemd dat ze voor geld schreef en ook Balzac heeft zich nooit over zijn beroep beklaagd. 'In gedachten stel ik me u voor met een dikke buik en een te kort vest waarvan de onderste knoop losstaat,' gaat ze verder. Niet erg, want ze zoekt toch niemand. Musiceren? Ja, ze speelt piano. Ze sluit een pen-tekening bij van een dikke heer met een glas bier en een sigaar en probeert met een listige vraag verarring te zaaien: 'En als ik nu eens een man was?'

Guy stinkt erin. Zie je wel, dacht hij het niet? Die mooie gemaskerde die zoveel over literatuur weet, is gewoon een leraar van het lyceum! Hij had het al vermoed, antwoordt hij, omdat het briefpapier een vage geur van snuiftabak had. 'Ach oude schoolfrik, oude Latijnvreter, u hebt u willen uitgeven voor een mooie vrouw!' Gelukkig hoeft hij nu niet langer galant te zijn tegenover die zogenaamde pianiste. Hij vindt muziek sowieso afschuwelijk. Het tekeningetje klopt ook niet. Hij rookt nooit en drinkt alleen maar water. En nu hij toch met een man van doen heeft, stelt hij maar meteen de vraag: 'Heeft u een dochter? Zo ja, denk dan aan mij alstublieft.'

Marie laat zich niet van de wijs brengen en antwoordt dat ze inderdaad een schoolfrik is. Ze heeft zijn werk nog eens herlezen en gezien dat de klaagtoon in zijn geschriften slechts een weerspiegeling is van Flaubert. Hij is een spotvogel. En dat hij muziek verafschuwt, komt vast, omdat ze hem 'ingenieuze' muziek hebben voorgespeeld.' Ondertekend, Joseph Savantin.

Waardevolle brieven

Guy is diep beledigd. Is die oude latinist nou helemaal gek geworden? 'Vanaf nu is het jij en jou en als je dat niet bevalt, barst dan maar,' schrijft hij nijldig terug. 'Eigenlijk heb ik helemaal geen zin je te leren kennen. Ik weet zeker dat je lelijk bent. Daarom zal dit mijn laatste brief zijn. Ik heb je nu wel genoeg eigenhandig geschreven post gestuurd. Weet je wel dat die brieven per stuk 10 à 20 sous waard zijn? Geluksvogel! Het is maar beter dat we elkaars smoelwerk niet kennen. Adieu, Joseph!'

Marie is verbijsterd. Zijn vierde brief is grof en dwaas, noteert ze in haar dagboek. Misschien moet ze haar masker maar afnemen en Guy een beetje paaien. Het moet duidelijk zijn dat zijn ruwe toon haar veel verdriet heeft gedaan. Ze geeft toe dat Joseph ongelijk had, 'maar zijn hoofd zat vol met alle lichtzinnigheden die in uw boeken staan. Ik had gehoopt een beroemd man te schrijven die het waard was om me te begrijpen. Maar uw laaghartige brief heeft mij gekrenkt en mij een allernaarste dag bezorgd. Dus daarom ook van mijn kant: *Adieu! Avec plaisir!* Wat uw brieven betreft, die heb ik al naar Amerika verkocht, tegen een buitensporige prijs.'

Tóch een vrouw

Wel verdorie, denkt De Maupassant. Het is dus tóch een vrouw. Hij verontschuldigt zich op alle mogelijke manieren en probeert de motieven voor zijn afstandelijkheid uit te leggen. 'Geloof me mevrouw, dat ik niet zo bruto en onwelvoeglijk ben als ik u ben voorgekomen,' stamelt hij. Bij onbekende brieven móet hij wel op zijn *qui-vive* zijn, want wie zegt dat ze niet van een vijand afkomstig zijn? Haar brieven staan uiteraard tot haar beschikking, mits hij ze persoonlijk in haar handen mag terugleggen.

De aristocrate merkt dat ze niet ongevoelig is voor Guy's vertederende oprechtheid. Integendeel. 'Hij legt beslag op al mijn gedachten,' schrijft ze in haar dagboek. Na vijf brieven heeft zij de beroemde schrijver volkomen in haar macht, ofschoon dat helemaal niet haar bedoeling was. Enfin, nog één brief dan. 'Ik vergeef u als u daarop staat omdat ik ziek ben,' schrijft ze. 'Maar hoe moet ik u bewijzen dat ik geen vijand ben? En waartoe zou het dienen? Ik begrijp uw achterdochtige gedachten. Het is onwaarschijnlijk dat een fatsoenlijke, jonge en knappe vrouw het leuk vindt u te schrijven. Een goedenavond.'

Ordinaire flirt

Betoverd door haar air van kalme reserve zet De Maupassant zijn liefkozingsen voort: 'Oh mevrouw, als u me kende... U wilt dus niet dat we elkaar ontmoeten? Men komt meer over iemand te weten door hem vijf minuten te horen spreken dan door hem tien jaar lang te schrijven. Als u me zou zeggen op een bepaalde dag in een bepaald huis aanwezig te zijn, zou ik gaan. Indien ik u onaangenaam zou voorkom zou u zich niet kenbaar hoeven te maken. De volgende dag zou u kunnen schrijven: 'Adieu Monsieur.''

Marie leest de brief en blijft lang voor zich uitstaren. Dan pakt ze haar dagboek en noteert: '14 mei, een brief van Guy de

Maupassant. Wat gaat er in die man om? Hij weet helemaal niet wie ik ben. Wat ga ik hem zeggen?' De briefwisseling zoals ze zich had voorgesteld, is uitgelopen op een ordinaire flirt. Een teleurstelling die des te zwaarder weegt nu de tuberculose zich steeds nadrukkelijker begint te openbaren. Er is geen redding meer aan. Noch aan haar ziekte, noch aan dit schriftelijke contact dat amper twee maanden duurde, slechts twaalf brieven telde, maar zo roerig verliep dat ze uit zelfbehoud maar één uitweg ziet: de relatie beëindigen.

Postuum succes

Of het contact tussen Marie en Guy hier daadwerkelijk eindigt, is niet zeker. Ook is onbekend of ze elkaar ooit hebben ontmoet. De Maupassant beweerde van niet. Maar er zijn getuigen die melding maken van een rendez-vous in Nice. Haar laatste krachten gebruikt Marie om te schilderen. De wereld moet en zal haar als kunstenaar erkennen en bewonderen. Desnoods postuum.

Het felbegeerde succes volgt inderdaad na haar dood op 31 oktober 1884. Haar schilderijen hangen nu verspreid over grote musea, van het Musée d'Orsay tot het Rijksmuseum en haar dagboek is een klassieker geworden. Guy de Maupassant schijnt haar vorstelijke mausoleum op het *cimetière de Passy* nog regelmatig te hebben bezocht, voordat hij negen jaar later zelf overleed in een krankzinnigengesticht. Wat hadden deze twee genieën nog allemaal kunnen voortbrengen als ze niet zo jong uit het leven waren weggerukt? In elk geval hebben beiden de onsterfelijkheid bereikt die Marie zo vurig nastreefde. Hun brieven zijn actueler dan ooit, omdat ze aantonen dat de mens geen haar veranderd is. 'De erotiek bezit nu eenmaal een dronken makende kracht die de mens tot een ontzinnende roes brengt,' schreef De Maupassant in *Le modèle*. 'Hij die het ondergaat, is zichzelf niet meer, doch een willoos blad dat meegesleurd wordt door de stormwind van zijn hartstocht.'

Inspirerende correspondentie

Hoewel de correspondentie slechts twaalf brieven telt (plus twee latere van Marie uit juni 1884 die Guy waarschijnlijk nooit heeft ontvangen) gaat er kennelijk een inspirerende kracht van uit. Zo gebruikte Theun de Vries de briefwisseling als basis voor zijn roman *De vrouweneter*. De originele Franse briefteksten zijn integraal beschikbaar op internet: <http://maupassant.free.fr/corresp.html>

De brieven zijn (op de twee laatste na) door Marianne Kaas in het Nederlands vertaald en staan in het dagboek van Marie Bashkirtseff, *Waarom zou ik liegen*, De Arbeiderspers (Privédomein). ISBN 90 295 0273 8.

tekst Andy Arnts